

MUZEUM DIECEZJALNE SZTUKI KOŚCIELNEJ W SANDOMIERZU

Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu powstało na przełomie XIX i XX wieku, dzięki działalności księży profesorów miejscowego Seminarium Duchownego, którzy przez gromadzenie dzieł sztuki i otaczanie opieką zabytków rodzimej kultury wywarli duży wpływ na kształtowanie się patriotycznych postaw i świadomości narodowej Sandomierzan¹.

Zbiory gromadzone głównie staraniem księży Józefa Rokosznego (1870—1931)²; Józefa Trybułskiego (1872—1948), Jana Wiśniewskiego (1876—1943) i od r. 1918 ks. Edwarda Górskiego (1888—1973) mieściły się początkowo (1905—1937) w budynku Seminarium Duchownego, w dawnym Klasztorze Benedyktynek, gdzie ks. Rokosznny otrzymał na ten cel trzy pomieszczenia³. Ze zbiorów korzystały początkowo jedynie alumni, a od r. 1918 udostępniano je publiczności.

Obecna ekspozycja urządzona przez prof. Karola Estreichera jun. w 1937 r. znajduje się w tzw. Domu Długosza, zabytkowej późnogotyckiej budowli, fundacji naszego słynnego polihistora Jana Długosza, zbudowanej w 1476 r. dla mansjonarzy obsługujących kolegiatę sandomierską. W 1937 roku, po przeniesieniu zbiorów z Seminarium Duchownego do odrestaurowanego Domu Długosza, otwarte zostało przez bpa Jana Kantego Lorka Diecezjalne Muzeum Sandomierskie⁴.

Budynek częściowo dostosowany do celów ekspozycyjnych posiada 7 sal wystawowych (332 m²), cztery na parterze i trzy na piętrze. Komunikacja z parteru na piętro jest utrudniona przez jedną bardzo wąską klatkę schodową (tunelową). Muzeum wyposażone jest w instalację wodno-kanalizacyjną, centralne ogrzewanie na gaz, urządzenia do pomiaru temperatury i wilgotności, ogromniki i system alarmowy.

Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej w Sandomierzu posiada obecnie ok. 4000 eksponatów. W zbiorach reprezentowana jest kultura polska i obca, dawna i współczesna poprzez liczne wyroby z wielu dziedzin.

I. Sztuka o tematyce sakralnej i świeckiej, malarstwo i rysunek: polskie i obce, w tym również przykłady malarstwa ludowego na szkle, grafika i płyty graficzne drewniane (do drzeworytów) i metalowe (do sztychów), rzeźba i drobna plastyka oraz elementy wystroju architekto-

¹ Ks. Melchior Buliński (1810—1877), ks. Apolinary Knothe (1844—1894), ks. Ludwik Roch Piotrowicz (1839—1905).

² Podczas wakacji szkolnych w latach 1903—1904 ks. Rokosznny zwiedził ponad 60 kościołów diecezji sandomierskiej w poszukiwaniu eksponatów muzealnych. Zob. *Prz. katol.* r. 1904 s. 806—807, 821—823.

³ *Kron. Diec. Sand.* r. 1931 s. 383.

⁴ Pierwszym kustoszem Muzeum był ks. dr Edward Górski (1937—1973), drugim ks. dr Jan Koceniak (1973—1984). Obecnie opiekuje się Muzeum niżej podpisany.

nicznego (ozdobne cegły, płytki posadzkowe i in.), rzeźba wykonana w kamieniu, drewnie, kości.

Rzemiosło artystyczne: wyroby o przeznaczeniu kultowym, jak ozdobne różańce, krzyże, medaliki; złotnictwo, stosunkowo niewielka grupa (m.in. judaica polskie); konwisarstwo — spory wybór naczyń cynowych; kowalstwo — zbiór dawnych zamków, kłódek, okuć; kolekcja tkanin: głównie kapy, ornaty, palki, ale też przykłady staropolskich pasów oraz strojów; meble polskie XVI—XIX w.; instrumenty muzyczne — stosunkowo nieliczna grupa, ale zauważana przez badaczy interesujących się dawną instrumentalistyką muzyczną; ceramika szlachetna i szkło: fragmenty zastaw stołowych; konfekcja, tj. ozdobne puzderka, saszetki, fajki itp.; zegary.

II. Historia — reprezentowane są w naszym Muzeum następujące dziedziny historyczne: dokumenty i druki; numizmatyka: monety i banknoty, wraz z pierwszymi biletami skarbowymi, polskie i obce, krajów europejskich i pozaeuropejskich, począwszy od starożytnych; medalierstwo: medale polskie i obce; falerystyka: odznaczenia polskie i obce, dawne i współczesne, sakralne i świeckie; broń — niewiele obiektów; narzędzia: urzędnictwa specjalistyczne, np. wagi do pieniędzy.

III. Archeologia: zabytki kultury materialnej z okresu neolitu i wczesnego średniowiecza, wyroby z kamienia, wykopaliska archeologiczne z okolic Sandomierza, głównie naczynia ceramiczne.

IV. Przyroda — szczątki zwierząt kopalnych i egzotycznych, stosunkowo niewielka liczebnie grupa obiektów, ale atrakcyjna ekspozycyjnie.

V. Materiały archiwalne i biblioteczne: pisma na prawach dokumentów, ślady przekazów, darów, zapisów na rzecz Muzeum, wydawnictwa książkowe, periodyki stanowiące tzw. bibliotekę podręczną Muzeum⁵.

Muzeum Sandomierskie wydało dotychczas jeden przewodnik z zapomogi Min. Kultury i Sztuki, ks. E. Górskiego pt. *Diecezjalne Muzeum Sandomierskie*, Sandomierz 1946 r. Jest natomiast spora grupa publikacji na temat naszych muzealiów. Trzon najstarszej kolekcji ujmuje *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. III, z. 11, s. 66—67 w ramach dawnego powiatu sandomierskiego.

Sporą bibliografię posiadają niektóre wybrane cenne eksponaty, np. „Madonna z Dzieciątkiem i św. Katarzyna” Łukasza Cranacha, XV/XVI w., „Trzy święte: Brygida, Agnieszka i Dorota”, z ok. 1430 r., niektóre z barokowych portretów benedyktynek sandomierskich, tkaniny, m.in. ornat z motywem tureckim zw. cintamani, instrumenty muzyczne, wyroby z kości słoniowej i in.

Opieka nad zbiorami wyraża się z jednej strony w ich udostępnianiu do badań przez historyków sztuki, a z drugiej na konserwacji tych zabytków przez kwalifikowanych konserwatorów dzieł sztuki. Ostatnio podaliśmy renowacji ok. 20 obiektów. Prowadzą je konserwatorzy z kręgu ASP w Warszawie.

Jeśli chodzi o inwentaryzację muzealiów staramy się nadrobić zaległości. Pierwszą dokumentację stricte muzealną wykonał w latach trzydziestych prof. Karol Estreicher jun. w postaci tzw. katalogu krzyżowego. Od roku 1985 trwa reinwentaryzacja całości zbiorów połączona z u-

⁵ Ostatnio Muzeum wzbogacone zostało prywatnymi zbiorami ks. bpa Stanisława Sygneta (1924—1985) i ks. kan. Antoniego Szewczyka (1897—1986).

nowocześnieństwem dokumentacji muzealnej. Intensywnie fotografujemy zbiory. W roku 1986 wykonano ponad 1000 fotografii. Istnieje inwentarz, ale wymaga przepisania. Powstanie on jednak dopiero po wykonaniu koniecznych, aktualnych kartotek zbiorów.

Nowe nabytki rejestrowane są odrębnie. Sandomierskie Muzeum Diecezjalne posiada zasadniczo sale ekspozycyjne przewidziane do ekspozycji stałej, jednak notowany jest uzasadniony ruch zabytków i będziemy starać się wprowadzać od czasu do czasu pokazy okresowe. Pierwsza taka wystawa została urządzona w listopadzie br. z daru ks. bpa Stanisława Sygneta.

Należy wspomnieć o udziale kilku obiektów z naszych zbiorów w imprezach o znaczeniu ogólnopolskim, jak wystawy: „Odsiecz wiedeńska 1683” na Wawelu i w Wiedniu, „Polaków portret własny” w Krakowie, w Muzeum Narodowym i obecnie „Sztuka Jagiellonów” w Schallaburgu w Austrii, oczekiwana także w ojczyźnie.

Udostępnialiśmy również eksponaty na wystawy o znaczeniu regionalnym do Muzeum Okręgowego w Sandomierzu, na ekspozycję o tematyce kościuszkowskiej w r. 1984.

Muzeum Diecezjalne przyjmuje również studentów na wakacyjne praktyki.

Jeśli chodzi o plany — posiadamy je dość bogate, ale musimy liczyć się z realiami. Utrzymanie budynku Muzeum, zabytku restaurowanego w okresie międzywojennym, posadowionego tuż nad wschodnią skarpą sandomierską, a zatem zagrożonego osunięciem się, wymaga wielu zabiegów. Trwa remont piwnic i podbijanie fundamentów (prowadzi je specjalistyczne przedsiębiorstwo na koszt miasta), pożądana byłaby wymiana pokrycia dachowego, tj. dachówki.

Powinna trwać „akcja” konserwacji samych muzealiów: na renowację najpilniejsze.

Będzie trwać naukowe opracowywanie muzealiów, w tym dokumentację czeka jeszcze spora grupa obrazów i rzeźb, by wymienić potrzeby tacji pełnej przez osoby po wyższych studiach specjalistycznych. Muzeum oczekuje na fachowych stałych pracowników. W Muzeum pracują 3 osoby, w tym 2 o działalności podstawowej i 2 osoby wspomagające. Wyniki badań mają być publikowane w formie artykułów na łamach *Studiów Sandomierskich*.

Potrzebny jest stelaż do wystaw okresowych, odczuwa się brak dobre urządzonej i wyposażonej pracowni konserwatorskiej. Muzeum nie ma własnego statutu.

Deklarujemy chętnie udział we współpracy między pokrewnymi nam muzeami, prosimy o nadsyłanie informatorów, folderów i publikacji wzbogacających przede wszystkim wiedzę z zakresu sztuki sakralnej i innych dziedzin humanistycznych. Będziemy rewanżować się w miarę możliwości.